

GRAVKLOT

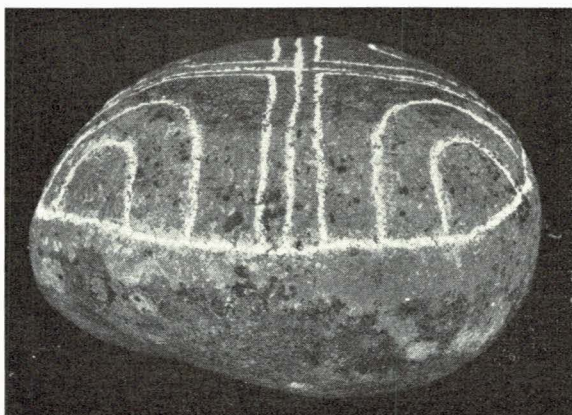
En obeaktad fornsaksgrupp äro de s. k. gravkloten. Vissa tecken giva vid handen att under forntiden gravar och gravhögar ibland smyckades av i centrum eller på krönet placerade klotformade stenar, antingen helt släta eller också försedda med ornering. Sådana gravklot äro framförallt kända från Gotland, men även Mälardalskapen ha att uppvisa ett ej ringa antal. De gotländska gravkloten äro ej ornerade i egentlig mening, då de endast ha en ristning av koncentrisk ringar, medan de mellansvenska ofta förete en dekor av ganska utvecklade art.

Det hittills mest kända gravklotet torde vara det som finnes sig på den s. k. Inglingehögen i Östra Torsås socken i Småland. Det har en genomskärning av 70 cm. och smyckas av en synnerligen rik dekor; runt »midjelinjen» löper ett ornament av det slag, som man vanligen kallar »löpande hund», och över den övre halvsfären, krönt av en ring, utbreder sig ett rikt vegetativt ornament. Inglingeklotet, som har sin plats mitt å gravhögens krön framför ett bautastensliknande stenblock, har i folktraditionen namn om sig att vara »Virdakonungarnas tron».

Ett ej ringa problem är gravklotens datering. Mycket tyder dock på att de förekomma rikligast under folkvandringstid (400—800 e. Kr.). Ett viktigt bevis för att de tillhöra denna tid är den omständigheten att de vid upprepade tillfällen funnits nedlagda i gravar från samma tid. Denna iakttagelse motsäger dock icke antagandet — snarare kan det ses som ett stöd för — att gravkloten också förekommit under den tidsperiod som föregick folkvandringstiden, nämligen den romerska järnåldern (Kr. f.—400 e. Kr.).

Under sistlidna år har de uppländska gravkloten utökats med ej mindre än tre nyfynd, ett från Uppsala stad, ett från

Gravklot från klockstapelsbacken, Rasbokils s:n.

Nyvla i Bälinge socken och ett från klockstapelsbacken i Rasbokil, vilket senare här återges i bild. Klotet från Rasbokil, som synes vara en i fältet utvald rund gråsten med en högsta diam. av 60 cm., har en för mellansvenska gravklot typisk ornering: runt omkretsen återfinnes en inhuggen linje och från denna höja sig över den övre halvsfären två »band» av tredubbla linjer, av vilka de mittre skära varandra i rät vinkel i hjässan. I sektionerna mellan »banden» återfinnas två halvcirklar, en större och en inskriven mindre, vilka båda utgå från omkretslinjen. Gravklotet från Nyvla (diameter 40 cm.) har en enklare ornering men är i gengäld så mycket vackrare format; dess material är grå kalksten.

Vad gravkloten haft för betydelse vet man ej. Troligt är dock att de från början haft symbolisk innebörd och att de till och med på sina håll dyrkats som »heliga vita stenar». Genom nya fynd kan det tänkas att man kan komma deras hemlighet på spåren. Landsantikvarien är tacksam för alla upplysningar om dylika runda stenklott och vill härmed göra fornvårdarna och andra fornintresserade i bygderna uppmärksamma på denna intressanta, men, som sagt, så litet kända fornsaksgrupp.

N. S.